

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้มุ่งนำเสนอกระบวนการแต่งขยายเพลง โภม โรงจากเพลงประจำสถานศึกษา มีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยคือ

- ๒.๑ เพลงโภมโรงประเภทต่างๆ
- ๒.๒ เพลงประจำสถานศึกษา
- ๒.๓ หลักการประพันธ์เพลงไทย
- ๒.๔ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ เพลงโภมโรงประเภทต่างๆ

เพลงโภมโรง หมายถึงเพลงที่ใช้ประโยชน์เบิกโง บรรเลงเป็นเพลงแรกก่อนการแสดง เพื่อเป็นการประกาศให้ทราบทั่วโลกว่าที่นี่มีงาน ทั้งยังเป็นการอัญเชิญเทพยาส สิงคักดีสิทธิ์ ให้มามชุมนุมกันในงาน เพื่อเป็นสิริมงคลแก่งาน และเป็นเพลงสำหรับตรวจสอบความพร้อมของเครื่องดนตรี, นักดนตรี และนักร้อง ได้เทียบเคียงร้องจากเครื่องดนตรีอีกด้วย เพลงโภมโรงแบ่งประเภทตามการบรรเลงในโอกาสต่างๆ ได้ดังนี้

- ๒.๑.๑ โภมโรงปีพาทย์
- ๒.๑.๒ โภมโรงเทคโนโลยี
- ๒.๑.๓ โภมโรงโขนและละคร
- ๒.๑.๔ โภมโรงเสภา
- ๒.๑.๕ โภมโรงมหรี
- ๒.๑.๖ โภมหุ่นระบบออก
- ๒.๑.๗ โภมโรงหนังใหญ่

๒.๑.๑ โภมโรงปีพาทย์ มี ๒ ชุด กือ ชุดโภมโรงเช้า และชุดโภมโรงเย็น

๒.๑.๑.๑ ชุดโภมโรงเช้า ใช้สำหรับโภมโรงในงานที่มีการทำบุญเลี้ยงพระ มี ๕ เพลงตามลำดับ กือ ๑ สาธุการ ๒ เหะ ๓ รัวลาเดียว ๔ กลม ๕ ชำนาญหรือชำนัน

๒.๑.๑.๒ ชุดโภมโรงเย็น ใช้สำหรับโภมโรงในงานที่นิมนต์พระมาสรวดมนต์เย็น เพลงชุดนี้มี ๑๒ เพลงตามลำดับ กือ ๑ สาธุการ ๒ ตระโภมโรง ๓ รัวสามลา ๔ เช้าม่าน ๕ ปฐม ๖ ลา ๗ เสนอ ๘ รัวลาเดียว ๙ เชิด ๑๐ กลม ๑๑ ชำนาญ ๑๒ กราวใน - ลา

๒.๑.๒ โหนมโรงเกคน์ บรรเลงเพื่อให้ทราบว่าที่บ้านนี้หรือที่วัดนี้จะมีพระธรรมเทศนา เพลงโใหม่โรงชุดนี้มี ๖ เพลง คือ ๑ สาขาการ ๒ กราวใน ๓ เสนมอ ๔ เชิด ๕ ชูบ ๖ ล่า

๒.๑.๓ โหนมโรงโขนและ栎คร ใช้สำหรับบรรเลงเพื่อประกาศให้ทราบว่าที่นี่จะมีการ แสดงโขนหรือ栎คร และเป็นการอัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้มาชุมนุมกัน เพื่อเป็นสิริมงคล การโหนมโรง นี้มีทั้งตอนเช้า ตอนกลางวัน และตอนเย็นหรือหัวค่ำ ได้วแต่โขนหรือ栎ครจะแสดงตอนไหน เพลง โหนมโรงโขนและ栎ครมีดังนี้

๒.๑.๓.๑ โหนมโรง栎ครเช้า ประกอบด้วย ๑ เพลง คือ ๑ ตระ ๒ รัวสาม ล่า ๓ เข้าม่าน ๔ ปฐม ๕ ล่า ๖ เสนมอ ๗ รัวลาเดียว ๘ เชิด ๙ กลม ๑๐ ชำนาญ ๑๑ กราวใน - ล่า

๒.๑.๓.๒ โหนมโรง栎ครกลางวัน ประกอบด้วย ๑๒ เพลง คือ ๑ กราวใน สามท่อน ๒ เสนมอข้ามสมุทร ๓ รัวสามล่า ๔ เชิด ๕ ชูบ ๖ ล่า ๗ ระบบองกัน - รัว ๘ ตะคูกruk รัน - รัว ๙ ปลูกต้นไม้ - รัว ๑๐ ใช้เรือ - รัว ๑๑ เหา - รัว ๑๒ โล้ - รัว

๒.๑.๓.๓ โหนมโรง栎ครเย็น ใช้เพลงเช่นเดียวกันกับโหนมโรง栎ครเช้า

๒.๑.๓.๔ โหนมโรงโขนเช้า ประกอบด้วย ๕ เพลง คือ ๑ ตระสันนินبات ๒ เข้าม่าน - ล่า ๓ เสนมอ - รัว ๔ เชิด ๕ กลม ๖ ชำนาญ ๗ กราวใน ๘ ตะคูกruk รัน - รัว ๙ กราวรำ

๒.๑.๓.๕ โหนมโรงโขนกลางวัน ประกอบด้วย ๑๕ เพลง คือ ๑ กราวใน ๒ เสนมอข้ามสมุทร - รัว ๓ เชิด ๔ ชูบแล้วลงล่า ๕ ระบบองกัน - รัว ๖ ตะคูกruk รัน - รัว ๗ ใช้เรือ - รัว ๘ ปลูกต้นไม้ - รัว ๙ คูกพายย์ - รัว ๑๐ พันพิราพ ๑๑ ตระสันนินبات - รัว ๑๒ เสียน ๑๓ เที่ยว ๑๔ เชิด - ปฐม - รัว ๑๕ นาทสกุณีปลายลงกราวรำ

๒.๑.๓.๖ โหนมโรงโขนเย็น ประกอบด้วย ๕ เพลง คือ ๑ ตระสันนินبات ๒ เข้าม่าน ๖ เที่ยว - ล่า ๓ กราวใน ๔ เชิด ๕ กราวรำ

๒.๑.๔ โหนมโรงเสภา ใช้บรรเลงประกอบการขับเสภา โหนมโรงชุดนี้ประกอบด้วย ๒ ส่วนด้วยกัน คือ

๒.๑.๔.๑ เพลงรัวประลองเสภา เป็นเพลงสันฯ ปรับปรุงมาจากรัวลาที่ ๒ เพื่ออุ่นเครื่องนักดนตรี และตรวจสอบความเรียบร้อยของเครื่องดนตรี ทำนองตื้นเต้นเร้าใจ เป็น เพลงนำเพื่อเข้าสู่เพลงโหนมโรงต่อไป

๒.๑.๔.๒ เพลงโหนมโรงเสภา ในสมัยก่อนใช้เพลงว่าเป็นเพลงโหนมโรง ต่อมาก็ใช้เพลงอื่น ๆ เช่น ไอยเรศ สะบัดสะบึง ขยะแบยง เป็นต้น อาจใช้เพลงเดียว หรือบรรเลง ต่อเนื่องกัน ๒ - ๓ เพลง เป็นชุดก็ได้ ในตอนท้ายที่สุดต้องลงจบด้วยเพลงท้ายว่าเสนอ

๒.๐.๕ โหนโรงโน้หรี การบรรเลงวง โน้หรีแต่เดิมเป็นวงสำหรับผู้หญิง เพลงโหนโรงโน้หรีก็ใช้วิธีเดียวกันกับโหนโรงเสภา ผิดกันแต่ว่าไม่มีเพลงรัวประกอบเสภาขึ้นต้นเท่านั้น ในสมัยก่อนมีอยู่ ๒ เพลง คือ เพลงทะแย หรือ เพลงยา เท่านั้น

๒.๐.๖ โหนหุ่นระบบทอก ในการแสดงหุ่นระบบทอกนี้ ปีพาทย์ต้องโหนโรงเป็นชุด เช่นเดียวกับการแสดงอื่น เพลงชุดที่ใช้โหนก็คือ ชุดโหนโรงเย็นนั่นเอง ต่างกันเพียงเมื่อจบเพลง ถ้าแล้ว ขออุ้จจะต้องบรรเลงทำนองขึ้น สำหรับหุ่นระบบทอก ๑ เพลง แล้วปีพาทย์จะต้องเพลงเสมอ เพื่อ ดำเนินเรื่องหุ่นระบบทอกต่อไป

๒.๐.๗ โหนโรงหนังใหญ่ การแสดงหนังใหญ่เป็นมหรสพที่หาคนเชิดได้ยากในปัจจุบัน การโหนโรงหนังใหญ่ก็ใช้เพลงชุดโหนโรงเย็นเช่นเดียวกัน แต่บรรเลงในเสียงกลาง ใช้ปีกล่าง ประกอบ เพื่อให้เสียงเจิดจำขึ้น เนื่องจากแสดงกลางแจ้ง ส่วนเพลงในชุดโหนโรงเย็นนี้ ไม่ได้ บรรเลงหมดทุกเพลง นำมาบรรเลงจนถึงเพลงเสมอเท่านั้น ต่อจากนั้นจึงเริ่มดำเนินเรื่องหนังใหญ่ ต่อไป

๒.๑ เพลงประจำสถานศึกษา

เพลงประจำสถานศึกษา คือ เพลงที่แต่งขึ้นเพื่อใช้บรรเลงและขับร้องในโอกาสต่างๆ ของสถานศึกษานั้น ทำนองและบทร้องทำให้ผู้ฟังมีความรัก ผูกพันกับสถานศึกษาที่ได้รับเรียนมา เพลงประจำสถานศึกษาเป็นทำนองดนตรีสากล บรรเลงในจังหวะต่างๆ เช่น นาร์ช บิกิน วอลซ์ แทงโก้ ชะชะชา รูมบ้า กัวราชา เป็นต้น

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเพลงวอลซ์ประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ชื่อเพลง ประนิัตร เป็นเพลงในอัตราจังหวะ 3/4 ประพันธ์ทำนองและเรียนเรียงโดย ยงค์วีระ (ผศ.สุริยะค์ อั้ยรักษ์ และ อ.วีระศักดิ์ อักษรลึง) บรรเลงในบันไดเสียง C Major มาเป็นทำนองหลักอัตรา ๒ ชั้น เนพาะทำนองเพลง เพื่อแต่งขยายเป็นเพลงโหนโรง ในอัตรา ๓ ชั้น บรรเลงในระดับเสียงนอก อัตราจังหวะ 2/4

จังหวะวอลซ์ (WALTZ) เป็นจังหวะในอัตรา $\frac{3}{4}$ คือการก้าวนิดให้ ๑ ห้องเพลง มี ๓ จังหวะ จังหวะหนักอยู่ที่จังหวะที่ ๑ ของห้อง ส่วนจังหวะที่ ๒ และ ๓ เป็นจังหวะเบา ดังนี้

หนัก เบา เบา หนัก เบา เบา หนัก เบา เบา

๑ ๒ ๓ ๑ ๒ ๓ ๑ ๒ ๓

ทำนองหลักของเพลงปาริฉัตรมีดังนี้

ปาริฉัตร

The musical score consists of two staves of music in 3/4 time, treble clef, and a key signature of one sharp (F#). The lyrics are written below the notes. The first staff (A) starts with a dotted half note followed by eighth notes. The second staff (B) starts with a quarter note followed by eighth notes.

Staff A:

- Line 1: อน ปาน ส วรรค์ อัน บรร เมิก ลี
- Line 2: เมิก ธรรม ยา วิ ชา ธรรม กี ยุ ชุ ลุย
- Line 3: ลี มา นาน วัน หมาย มั่น บ่า

Staff B:

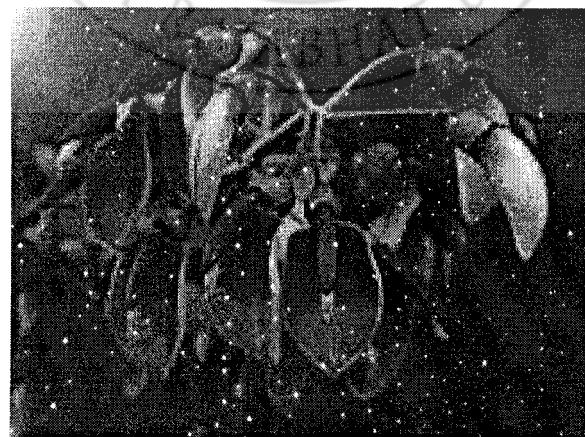
- Line 1: รุ ภ ศุ ไทย เรื่อง รอง รา ช
- Line 2: ภู ส สง ชา ภู รุ รุ ลิ พร
- Line 3: รา ล ตาม ล ม ล นอง ร า ล ป ล
- Line 4: ราน ล ใจ ล ใจ ล ล ล ใจ ใจ

(C)

ลัก ลัวซึ่ง ก็ ก็ ส ลัก ลักษ์ ป่า ร
ลักษ์ ร ลัวซึ่ง แม่ บุ่น ลีก ก้าน
ก ก ลัก ลี ลัก ลักษ์ ป่า ร ลักษ์ ป่า ร
ก้าน ลัวซึ่ง ดี หุ้ม แท็ก หุ้ม ร
หุ้ม แท็ก หุ้ม ร
ร นิช นิ รันคร สรวณ จีว ผึ้ง สจ
จะ ป ษิ ราน จัก ลิม สา น ร า ช
กัญ ไก เอ็ค ลัน สม ล ง ป่า ร
ลักษ์ ท่อง บรรย เอ็ค ขอ ลักษ์ รัน
เมื่น ลักษ์ ร

(D)

หุ้ม แท็ก หุ้ม ร
ร นิช นิ รันคร สรวณ จีว ผึ้ง สจ
จะ ป ษิ ราน จัก ลิม สา น ร า ช
กัญ ไก เอ็ค ลัน สม ล ง ป่า ร
ลักษ์ ท่อง บรรย เอ็ค ขอ ลักษ์ รัน
เมื่น ลักษ์ ร

ดอกปาริษัตร

๒.๓ หลักการประพันธ์เพลงไทย

หลักการประพันธ์เพลงไทย มีวิธีการในการแต่งขายา , ตัดthon หรือทำทางเปลี่ยน เพลง ต่างๆ โดยกำหนดทำงานของหลัก (Basic Melody) เป็นทางผ่องไว้ ท่านองหลักที่นำมาบันทึกอาจจะอยู่ในอัตราได้ เช่น ๓ ชั้น , ๒ ชั้น , หรือชั้นเดียว แต่ส่วนใหญ่ท่านองหลักที่นำมาใช้ในการแต่งเพลงไทย จะเป็นอัตรา ๒ ชั้น ที่มีอยู่แล้ว หรือแต่งขึ้นมาใหม่ โดยนำทำงานของหลักมาแต่งขายาเป็น ๓ ชั้นก่อน แล้วตัดthonลงเป็นชั้นเดียว ครอบเป็นเพลงเต่า ในการแต่งเพลงโหนโรง ไม่จำเป็นต้องแต่งทั้งเต่า จึงแต่งขายาจาก ๒ ชั้นเป็น ๓ ชั้น แล้วทำทางเปลี่ยน

ในการแต่งขายา ควรคงลูกตกหลักของทำงานเพลงให้มากที่สุด ยกเว้นกรณีต้องการดำเนินทำงาน “ปิดทาง” หรือ “เสียงฝาก” โดยเป็นความประสงค์ของผู้แต่งต้องการให้ดำเนินทำงานไปเช่นนั้น สัมผัสของกลอนเพลง และสำเนียงเพลงมีความสำคัญเช่นกัน ในการแต่งบทร้อยกรองประเพณี โคลง ฉันท์ ก้าพย์ กลอน มีลักษณะเป็นตัวกำหนด ให้บทร้อยกรองมีความไพเราะของภาษา ในการแต่งเพลงไทยมีคิตลักษณ์กำหนดให้เพลงที่แต่งออกมามีความไพเราะเช่นกัน

คิตลักษณ์ คือ กรอบที่กำหนดให้เพลงแต่ละเพลงมีวรรณ ตอน ท่อน เที่ยว หน้าทับ กลอน ประไภคตาม – ตอน การแต่งเพลงไทยควรอยู่ในกรอบคิตลักษณ์ที่กำหนดไว้ เช่น เพลงทำงานของหลักมี ๓ ท่อน ท่อนละ ๔ หน้าทับปryn กो ทั้ง ๓ ท่อน จบที่เสียงมี เป็นต้น ถือเป็นข้อกำหนดเบื้องต้นที่ผู้แต่งขายา หรือตัดthonเพลงนี้ จะต้องทำให้ ๓ ชั้น , ๒ ชั้น และชั้นเดียว ให้เป็นไปตามข้อกำหนดนี้

นอกจากคิตลักษณ์แล้ว ผู้แต่งควรมีประสบการณ์ในการฟังเพลง การบรรเลงเพลงไทย ทุกประเภท ทุกสำเนียง เพื่อให้เกิดความหลากหลาย จึงสามารถแต่งเพลงได้ไพเราะ ลึกซึ้ง นำกลอนมาผูกเป็นเพลง ได้อย่างเหมาะสม

๒.๔ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่ามีเอกสารงานวิจัยที่มีผู้ทำไว้บ้าง แล้วคือ

๒.๔.๓ งานวิจัยเรื่องเสภา ของ ขันทร์พร นวลเพ่ง (๒๕๔๑) พบว่า เสภาเป็นการขับเพื่อเล่านิทาน เดิมเป็นการเล่าเรื่องธรรมชาติ ต่อมาก็แปลงเป็นคำกลอน เรื่องที่นิยมคือ บุนช้าง บุนแพน ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น พัฒนาไปสู่การบรรเลงและขับร้องดนตรีไทย จนเป็นแบบแผนเริ่มจากเพลงโหน โหน ใจ เพลงพม่าห้าท่อน เพลงจะเข้าทางยาว เพลงบุนหลันและเพลงลีบกระยะหลังการขับเสภาได้รับความนิยมน้อยลง แต่การบรรเลงดนตรีเสภายังเป็นที่นิยม เพลงโหน โหน เสภาจึงมีผู้ประพันธ์ไว้มาก many เพื่อให้นักดนตรีเลือกบรรเลงโดยไม่ซ้ำหากจำเจ

ผู้วิจัยจึงนำเพลงประจำสถานศึกษามาขยายเป็นเพลงโหน โหน เพื่อให้เกิดความหลากหลายในการบรรเลง

๒.๔.๔ การวิเคราะห์แนวดำเนินเพลงโหน โหน ไอยเรศทางซอ้อี้ ของ รศ.ณรงค์ชัย ปีภูรัชต์ (๒๕๓๔) พบว่า ซอ้อี้เป็นเครื่องดนตรีไทยประเภทเครื่องสี ทำหน้าที่ดำเนินทำงานของกลุกเคล้า ขับเข้าหยอดสือ ให้ความครึกครื้นสนุกสนาน เพลงไอยเรศเป็นเพลงสามชั้น หน้าทับปรับໄก มี ๔ ท่อน ๒๐ จังหวะ ประกอบด้วยท่อน ๑ จำนวน ๓ จังหวะ ท่อน ๒ จำนวน ๔ จังหวะ ท่อน ๓ จำนวน ๓ จังหวะ และท่อน ๔ จำนวน ๖ จังหวะ นายช้อบ สุนทร瓦ทิน แต่งจากเพลงไอยเรศชูงส่องชั้น ทำงานของกลุกเคล้า กลุกตกลหลักของเพลงโหน โหน ไอยเรศ มี ๖ ระดับเสียง คือ โด เร มี ฟ่า ซอล และลา ผู้วิจัยได้แนววิเคราะห์การดำเนินทำงานจากงานวิจัยนี้

๒.๔.๕ การวิเคราะห์ทางเพลงสาขาราก ของ รศ.ณรงค์ชัย ปีภูรัชต์ (๒๕๓๔) พบว่า เพลงสาขารากมีความสำคัญต่อวัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีไทย สำนวนประโยคเพลงสรุปได้ว่า เพลงสาขารากมีรูปแบบการดำเนินท่อนของการใช้มือซ่องอย่างมีกฎเกณฑ์ ผู้วิจัยจึงแต่งขยายเพลงโหน โหน โดยมีมือซ่องจากเพลงสาขารากเป็นหลัก

๒.๔.๖ การศึกษาเพลงเดี่ยวระนาดเอกทางครูบุญยงค์ เกตุคง ของ นิรันดร์ แจ่มอรุณ (๒๕๔๔) พบว่า การทำทางเดี่ยวของครูบุญยงค์ เกตุคง มีเอกลักษณ์ของทางระนาดเอกโดยเฉพาะ วิธีการแปรทำนองจากทางซ่องวงใหญ่เป็นทางระนาดเอกทำได้อย่างลึกซึ้ง ผู้วิจัยได้นำแนวทางมาใช้ในการแต่งขยายเพลงโหน โหน ในครั้งนี้